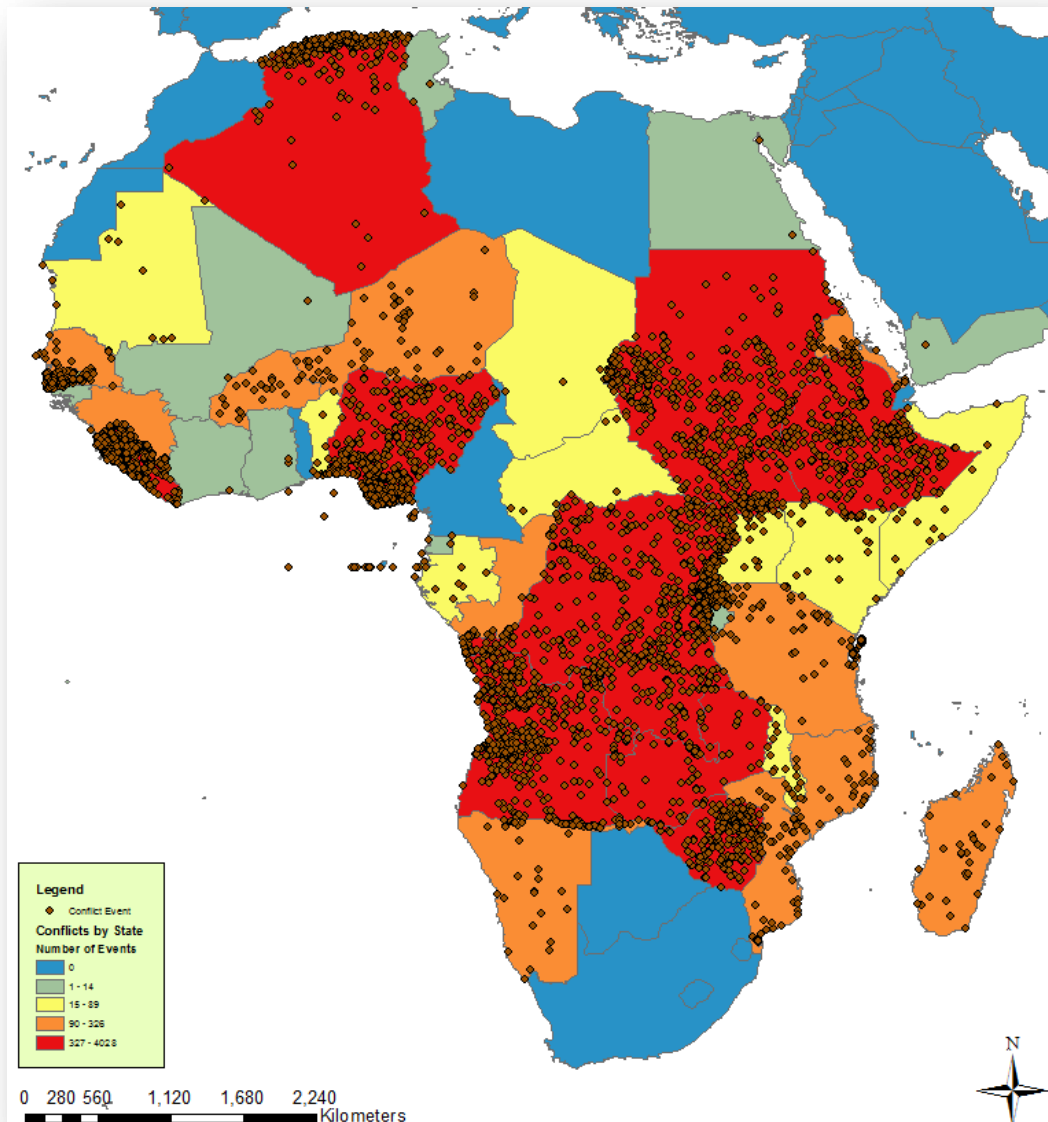

NACIJA I DRŽAVA U SUBSAHARSKOJ AFRICI

(interna skripta za seminar iz kolegija, „Geografija Afrike“, 2015).

Marin Cvitanović

1. ETNIČKE GRUPE I NACIJE

Prema Oksfordskom riječniku engleskog jezika, "ethnic" znači (a) *of or involving a nation, race or tribe that has a common cultural tradition* (b) *belonging to the specified country or area by birth or family history rather than nationality*. Iako je ova definicija vrlo okvirna i otvorena za daljnju diskusiju, ipak uključuje dva osnovna socijalna grupiranja: jedno se temelji na karakteristikama izvedenim iz kulture tradicije, a drugo na teritoriju koje obuhvaća.

Pojam "nacija" često se koristi kao sinonim za etničke grupe i doista je ponekad teško razlučiti razlike između ova dva koncepta. Nadalje, u razgovornom jeziku pojmovi kao što su "zemlja" ili "država" ponekad se koriste kao sinonimi za naciju. Svi ovi pojmovi imaju različite definicije i mogu se drugačije interpretirati. Antropolozi koji se bave nacionalizmom smatraju naciju samo varijacijom etniciteta (Eriksen, 2004a). To je tako zato što nacije i etničke grupe dijele ideju *zajedništva* među članovima svoje grupe, zajedništva temeljenog na onom što smo nazvali 'kultura'. To zahtijeva određenu količinu apstrahiranja, jer članovi niti jedne nacije (nevažno koliko je ona možda malobrojna) neće upoznati ili čuti za većinu ostalih članova, a ipak u njihovim glavama postoji ideja takvog zajedništva (Anderson, 2006).

Razlika između etniciteta i nacionalnosti je ta da grupa s karakteristikom nacije posjeduje identitet povezan s određenim teritorijem kojim upravlja samostalna vlada, dok ista etnička grupa može živjeti u različitim državama i ponekad se smatrati sastavnim dijelovima različitih nacionalnih korpusa. Zbog toga treba povući jasnu razliku između nacije i države. Dok je **nacija** skupina ljudi, **država** je oblik teritorijane političke organizacije. A ideologija *nacionalizma* smatra da nacija i država pripadaju jedno drugome, da je jedno bez drugog nepotpuno (Eriksen, 2004a, prema Gellner, 1983). Nacionalisti smatraju da država 'pripada' jednoj etno-kulturnoj grupi i da država treba štititi i širiti tradicije te iste etno-kulturne grupe. I ne treba ulaziti dublje u problematiku geneze nacije, države i nacionalizma i njihovog redoslijeda nastanka, da bi došli do dva velike problema koja se nameću iz njihovog međuodnosa: teritorijalne i kulturne jedinice ne preklapaju se uvijek, a teritorij najčešće ne 'pripada' samo jednoj etničkoj grupi.

1.1. Grupe i teritorij

U prošlosti su glavni oblici ljudskog socijalnog grupiranja bili klanovi ili plemena. Postojala je bliska teritorijalna identifikacija grupe, s posjedovanjem zemljišta i njegovom podjelom kao sastavnim dijelom identiteta i socijalne organizacije. (Knight, 1982). Pojednostavljeno rečeno, teritorij se definirao prema tome kojoj je grupi pripadao. Savezi između kraljeva, careva i zemljoposjednika mijenjali su se uslijed ratova, političkih ugovora i brakova, a shodno tome i zemlja i ljudi koji su živjeli na zemlji i po 'božanskom pravu' pripadali vladaru promijenili bi svoju pripadnost. Teritorijalne granice između različitih sfera utjecaja bile su promjenjive i nejasne – ljudima je bilo gotovo nemoguće razviti dublju povezanost s teritorijalnom jedinicom većom od njihovog neposrednog okruženja.

Fundamentalna promjena u odnosu grupa-teritorij dogodila se prije nekoliko stoljeća. Postoje kontroverze o porijeklu zapadnjačkog koncepta nacije, ali jače širenje ove nove ideje u Europi se dogodilo tek u 18. stoljeću za vrijeme Francuske revolucije. Nacionalizam se pojavio u vrijeme kada je francuska monarhija bila u stanju potpunog kaosa, opterećena nacionalnim dugom izvan kontrole, nepravednim sustavom oporezivanja i prevelikim troškovima Luja XVI te brojnim ratovima 18. stoljeća. Stoga se nacionalistička ideja jačanja političke kohezije smatra pokušajem modernizacije zastarjelog *ancien regimea*. Njezina osnovna funkcija bila je svojevrsni prijenos odanosti s lokalnih razina na veću, "nacionalnu" grupu. U poznatoj "Deklaraciji o Pravima Čovjeka i Građanina", tekovini Francuske revolucije, politička moć dana je *ljudima i državi* koji su smatrani oruđem napretka nakon dugog razdoblja tradicije, iracionalnosti i praznovjerja. Nadalje, s poznatim Cassinijevim premjerima Francuske i tiskanjem topografskih karata – nikad prije tako detaljnih i preciznih – od 1798. do 1812, apstraktni pojam države pojavio se vizualiziran, materijaliziran i s jasnim granicama (<http://www.informatics.org/france/recent.html>).

No politička funkcija nije jedina funkcija države. Citirajući Zartmana, Dietz i Foeken (2001:177) navode tri osnovne funkcije države:

- osiguravanje sigurnosti na naseljenom teritoriju
- socio-ekonomska organizacija
- autoritet, donošenje odluka te *izvor identiteta*

Tako Anderson (2006) primjećuje da se nacionalizam pojavio za vrijeme erozije vjerskih sigurnosti i izvjesnosti pod utjecajem novih znanstvenih i društvenih otkrića tijekom

prosvjetiteljstva. On smatra nacionalizam više nekakvim srodstvom ili religijom nego bilo kakvim '-izmom' kao što su komunizam ili liberalizam. Nacionalizam naglašava solidarnost između bogatih i siromašnih, između ruralne i urbane populacije, i pruža sigurnost svima koji žive unutar njegove sfere. U razdobljima nesigurnosti i promjena stvara poveznicu s prošlosti prisvajajući simbole i značenja iz svakodnevnog života. Ljudi iz različitih dijelova države počinju stvarati osjećaj pripadnosti većoj teritorijalnoj jedinici, a ta teritorijalna jedinica za uzvrat počinje definirati *njih* (King, 1982). Ili kako je to Weber jednostavno rekao, *od seljaka su postali Francuzi*.

S druge strane, imajući sve navedeno u vidu, postavlja se pitanje uzroka i posljedice. Što je bilo prije – nacija, država ili nacionalizam? Većina nacionalista tvrdila bi da oni samo artikuliraju želje postojeće nacije, time stavljajući nacionalizam kronološki ispred nacije. No, kao što smo vidjeli, za vrijeme procesa zamjene lokalnih i regionalnih saveza, klanova i srodstava, nacionalizam ako nije izmislio, onda je znatno doprinio izmišljanju nacije. Eriksen (2004a) kaže da su nacije svojevrsan *nusproizvod* nacionalističke ideologije i da nacija postoji od onog trenutka kad šačica utjecajnih ljudi odluči tako. Korištenje ovih pojmova¹ ne implicira da su nacije fikcija ili laž, već da su socijalni konstrukt. Nakon što su stvorene i ukorijenjene u ljudima, postaju socijalno relevantne. Gotovo svi ljudi na svijetu smatraju se članovima ove ili one nacije-države. Veza između nacije i teritorija toliko je snažna da ljudi ginu ili ubijaju u obranu tog principa. Ali nije svako 'izmišljanje' moguće. Da jest, ne bi bio problem uvjeriti Engleza da je Francuz ili Kikuyua da je Maasai. Prema Smithu (1986) to je stoga jer nacionalizmi imaju objektivna kulturna uporišta u stabilnim etničkim grupama. On smatra da je kulturni kontinuitet iz prošlosti koji naglašavaju ideolozi nacionalizma više od običnog manipuliranja poviješću. Proces stvaranja nacije mora ostvariti vezu s izvornim ljudskim iskustvima koristeći postojeće (ili naizgled postojeće²) simbole i ikonografiju da bi ostvario ikakav uspjeh.

¹ Anderson također naziva zajednice 'zamišljenim zajednicama'

² Eriksen (2004a) piše kako je norveški identitet "izmišljen" krajem 19. stoljeća kada su elementi ruralne tradicije i veza (rosemaling) proglašeni izvorno norveškim, iako su bili potpuno nepoznati većini gradskog stanovništva. Nadalje, cvjetni uzorak "rosemaling" bazira se na lišću vinove loze i tipičan je na Mediteranu, nošnje koje se nose za dan nezavisnosti dizajnirali su nacionalisti početkom 20. stoljeća, a tradicionalna glazba iz Hardangera i većina narodnih bajki su iz Srednje Europe. Svejedno, proglašeni su norveškim, a time i 'ne-švedskim'. Norveška je proglasila nezavisnost od Švedske 1905. godine.

1.2. Masovni tisak i vernakularizacija

Događaji koji su vodili do takvog dramatičnog obrata nisu se zbili preko noći. Nakon izuma tiskarskog stroja i slabljenja utjecaja latinskog jezika u Europi, stvorili su se uvjeti za širenje tržišta knjiga i novina. Masovni tisak doprinio je vernakularizaciji (razvoju narodnog jezika) i 'učvrstio' jezik dajući prednosti nekim narječjima koji su bili bliže tiskarskom standardu (Anderson, 2006). Iz mnoštva narječja stvarali su se standardizirani jezici kojima je tokom vremena dodano svojstvo 'drevnosti', epitet koje nacionalisti najčešće pripisuju nacijama. Vernakularizacija je važan dio mnogih nacionalnih pokreta, jer je zajednički jezik moćan simbol kulturnog jedinstva, ali i učinkovito oruđe centralizirane administracije (Eriksen, 2004a). Zajednički jezici stvorili su unificirana polja komunikacije pomoću kojih su ljudi postali svjesni jedni drugih putem knjiga i novina: ljudi su postali svjesni milijuna drugih koji dijele njihov jezik i time stvorili jezgru zamišljene nacionalne zajednice. Treba naglasiti da se teritorijalno razgraničenje ovih grupa u Europi gotovo *slučajno* poklopilo s postojećim političkim granicama (Anderson, 2006).

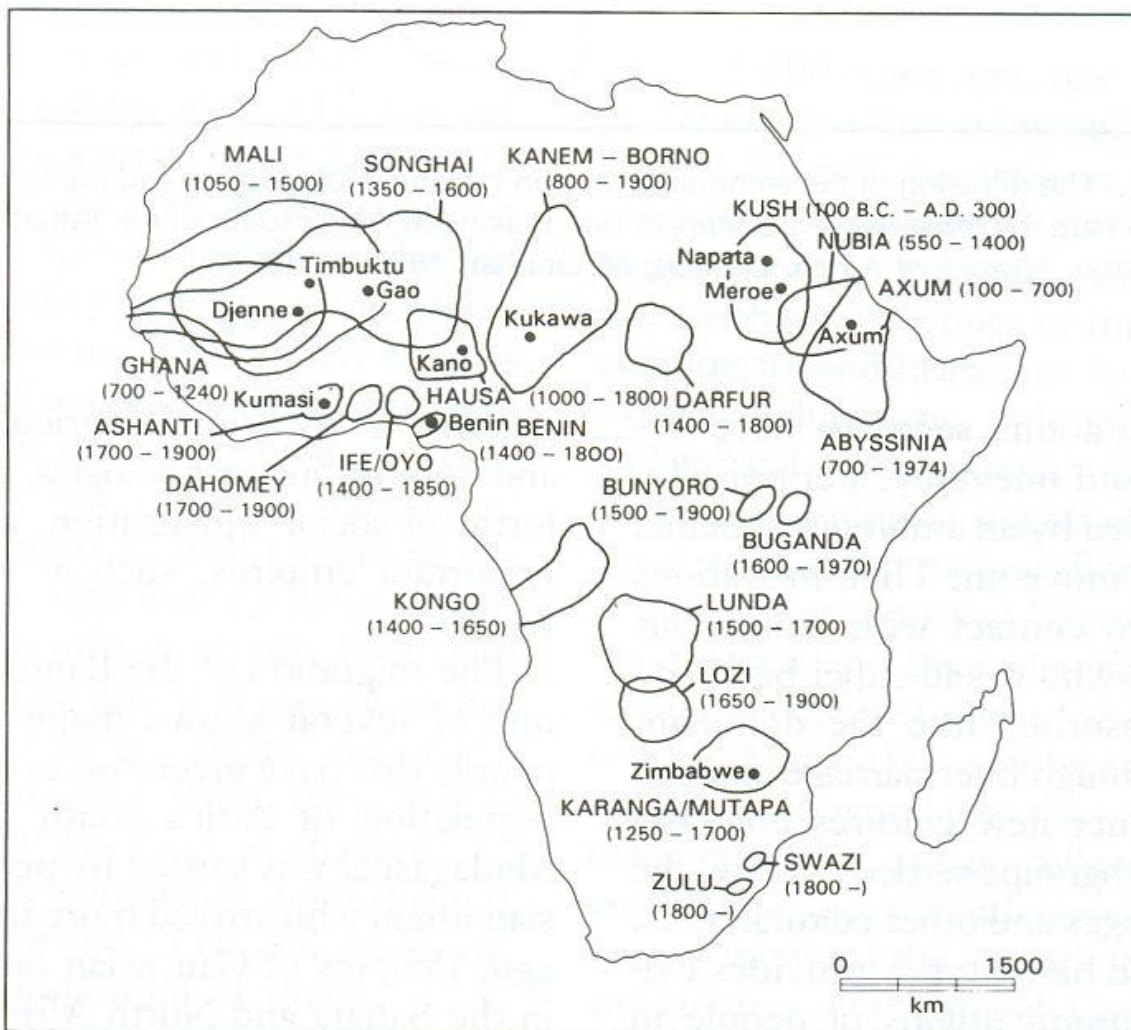
Mnogi Europljani i stanovnici kolonija u Sjevernoj i Južnoj Americi prihvatili su ovu ideju jer je branila njihovo pravo na samoodređenje i obranu od vanjske kontrole. Tokom sljedeća dva stoljeća nacionalizam i nacije-države postali su dominantan oblik teritorijalne partikularizacije i oblika političkog upravljanja. Iako danas postoje mnogi trendovi i tijela koja pobijaju funkcije koje su nekad bile isključivo u domeni nezavisnih država, kao što su transnacionalna udruženja (npr EU, ICC), različiti NGO i moćne multinacionalne kompanije, nakon raspada SSSR-a i Jugoslavije na političkoj karti svijeta ima više nacija-država nego ikada prije, a promjene u skorijoj budućnosti ne čine se toliko izvjesne.

2. PRETKOLONIJALNA AFRIKA

Veći dio Afrike nije imao pisanu tradiciju, a tako je ostalo sve do kolonijalnog razdoblja. Svejedno, regije kao što su Egipat i Etiopija posjeduju bogatu pisanu tradiciju. U većini slučajeva povijesničari se oslanjaju na arheološka otkrića i zapise prvih arapskih geografa i putnika. Zbog nepostojanja pisane tradicije i tradicije izrade karata (a time i svijesti o teritoriju i granicama), neki znanstvenici skloni su tvrditi da je općenito pojam granica i razgraničenja u Africi bio slabo prisutan. Prema Mazarireu (2003), iako se može tvrditi da su u Africi takvi pojmovi bili apstraktni, u svakom slučaju bili su povezani sa stvarnim fizičkim

oznakama na tlu. Međutim, razina "državnosti" u Africi u tom periodu doista je sporna, barem iz europske perspektive. To ne znači da je Afrika u pretkolonijalnom razdoblju bila bez država, tj. bez ikakve teritorijalne političke organizacije, ali prije nego što su europske sile nametnule rigidnu hijerarhijsku političku strukturu, većina političkih entiteta bile su decentralizirane zajednice, gdje je politička moć regulirana interakcijom između porodica i klanova. Postojale su regionalne razlike koje su se temeljile na ekologiji, stupnju kontakta s izvanjskim svijetom, i mogućnosti korištenja tehnologije. U većini područja takva organizacije bile su vrlo nestabilne (Dietz and Foeken, 2001).

Sl. 1: Stara afrička kraljevstva

Izvor: R. Stock: "Africa South of the Sahara", 1995.

Veće države razvile su se oko tržišnih centara, kao što su bila kraljevstva zapadne Sahare (Gana, Benin, Mali i Songhai) koja su se razvila zahvaljujući položaju na trgovačkim rutama kroz Saharu, Veliki Zimbabwe u centralnoj južnoj Africi te kraljevstva i gradovi-države duž istočnoafričke obale i unutrašnjosti (Kilwa, Malindi, Mombassa, Bunyoro i Buganda) koji su kontrolirali trgovinu na obali Indijskog oceana. Sve u svemu, uoči kolonijalnog pohoda u Africi je postojalo oko 10 000 političkih teritorijalnih jedinica (Izvor 5).

2.1. Otimanje za Afriku

Takav sistem došao je k svom naglom završetku europskom aneksijom Afrike u 19. stoljeću. Obično se za godinu podjele Afrike uzima 1884. Te godine održan je Berlinski kongres tokom kojeg su se europske sile međusobno usuglasile oko podjele afričkog teritorija, ne uzimajući pri tom u obzir želje i zahtjeve tamošnjeg stanovništva. To nije bio početak tzv. "otimanja za Afrikom" već svojevrsno postavljanje pravila po kojem će se odvijati osvajanje i pokoravanje kontinenta u budućnosti. Neke države već prije su istraživale Afriku i uspostavile oblike direktnog ili indirektnog upravljanja: Portugal je uspostavio veze s Gvinejom (današnjom Gvinejom Bissau) još u 15. stoljeću. Ali europski interes za Afriku naglo je porastao tek kasnih 1880ih. U tom razdoblju nekoliko europskih zemalja pokušalo je istovremeno prisvojiti afričke resurse, pa je u svrhu izbjegavanja sukoba na zahtjev Portugala sazvana Berlinska konferencija koja je održana 1884-1885. Afrika je podijeljena u europske interesne sfere, te je do 1902 već 90% teritorija bilo pod europskom kontrolom. Oko 44% granica koje su odjeljivale različita kolonijalna područja bila su ravne linije ili različite geometrijske projekcije položaja nebeskih tijela (Amadife i Warhola, 1993).

3. KOLONIJALNO RAZDOBLJE

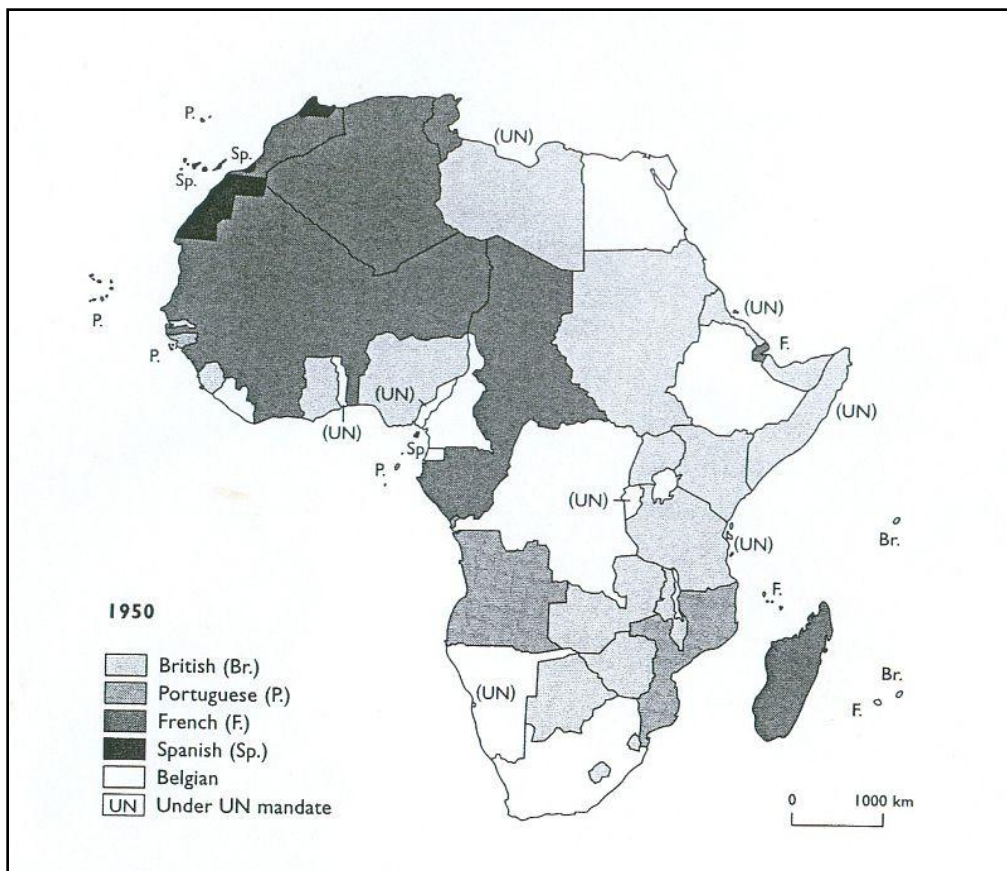
Najvidljivija posljedica europske vlasti u Africi uspostava je desetaka novih država koje su zamijenile sari sustav kraljevstava, gradova-država i plemenskih zajednica. U to vrijeme samo dvije države – Liberija i Etiopija (Abesinija) bile su neovisne. Europska ustrajnost u stvaranju granica oko teritorija kako bi ih izolirali od posjeda drugih kolonijalnih sila (granice su često crtane ravnalom) često nije uzimala u obzir već postojeća razganičenja lokalnih etničkih grupa. U jednom slučaju grupe koje nikad prije nisu bile politički ujedinjene

odjednom bi se umjetno 'spojile' administrativnim granicama, a u drugom slučaju grupe su podijeljene između više različitih teritorija. Svaka od preko stotinu međunarodnih granica na kontinentu dijeli barem jednu etničku grupu (Dietz and Foeken, 2001). Službeni jezici su bili isključivo europski, a cilj kolonijalne države je bio poticati samo onaj vid razvoja od kojeg bi korist imala Europa. Duboke promjene koje je kolonijalizam donio na kontinent vidljive su i danas.

3.1. Jezik

U poglavlju 1.2. već smo spomenuli pitanje jezika i utjecaj vernakularizacije u stvaranju unificiranih polja komunikacije. Međutim, situacija u Africi uvelike se razlikovala od one u Europi. Kad su kolonijalne sile došle na kontinent, afrički jezici bili su većinom nepisani, a stanovništvo nije imalo potrebe za zajedničkim pisanim jezikom: “njihove prekapitalističke ekonomske aktivnosti bile su ograničene i vrlo lokalnog karaktera da bi postojala potreba za zajedničkim jezikom koji bi olakšavao međusobnu trgovinu” (Hastings, 1997:153).

Sl 2: Politička karta Afrike 1950. godine

Izvor: T. Dietz and D. Foeken: “The crumbling of the African state system”, 2001

Misionarski pokušaj pretvaranja usmene predaje u pisanu imao je dalekosežne posljedice. Suočeni s velikim brojem nepisanih jezika, misionari 19. stoljeća prvo su trebali napisati svojevrstne rječnike i gramatike. Njihov konačan izgled uvelike je ovisio o lokalnim uvjetima – tj. o ograničenom broju govornika s kojima bi ostvarili kontakt u određenom razdoblju. Kako Hastings (1997:152) objašnjava, “da su se nastanili 50 km dalje, neizbježno je da bi čuli drugačiji dijalekt, no forma koju su usvojili postala je normativ za šire područje gdje su ljudi učili čitati i pisati kroz takve misionarske tekstove”. Zbog toga je prevođenje Biblije na narodne jezike često rezultiralo *stvaranjem jezika*. Misionari su željeli približiti kršćansko učenje putem Biblije što je brže moguće što većem broju ljudi – nisu bili preopterećeni ekonomskim pitanjima tiskovnog kapitalizma i tržišta knjiga, kakav je bio slučaj u Europi. Stoga su kratkoročne prednosti brze evangelizacije bile važnije od brojnih potencijalnih dugoročnih prednosti koje bi proizašle iz stvaranja standardnih jezika iz brojnih narječja. Ova nagla vernakularizacija u nekim slučajevima rezultirala je u stvaranju etničkih grupa, ili barem u produbljavanju razlika između postojećih (npr. Ronga i Tonga u Južnoj Africi, vidi Hastings, 1997). S gledišta kulture to se može smatrati pozitivnim jer je spriječilo izumiranje određenih aspekata afričke jezične i kulturne raznolikosti pod pritiskom nametanja kolonijalnih jezika, ali istovremeno je stvorilo ovisnost o tim istim jezicima. Stoga ne iznenađuje činjenica da danas u Africi postoji preko 2000 živih jezika, od kojih najviše u Nigeriji (515), Kamerunu (279) i DR Kongu (289) (izvor 4). No, što je više afričkih jezika bivalo 'materijalizirano', to se više smanjivala mogućnost za njihovu efikasnu političku, obrazovnu ili ekonomsku uporabljivost.

Kolonijalni jezici zadržali su svoj utjecaj zbog boljeg pristupa obrazovanju. Kontinuirana upotreba engleskog i francuskog jezika osigurana je njihovim statusom svjetskih jezika. Europski jezici zadržat će svoj status službenih jezika u Africi i zbog toga što većina država nema svoj jezik koji bi bio prikladan za ovu svrhu (Stock, 1995). Svejedno, u svjetlu pokušaja stvaranja nacije to ne treba smatrati nužno lošim. Najvažnija uloga jezika bila je u stvaranju već spomenutih inificiranih polja komunikacije, i stoga jezick ne mora biti (iako često jest) simbol nacije, kao što su npr. nacionalni plesovi ili zastave. Ganski nacionalizam nije manje ganski ako je njegov glavni jezik engleski umjesto npr. jezika twi. Glavno pitanje jest: može li obrazovni sistem stvoriti dovoljno jaku političku difuziju dvojezičnosti (ili višejezičnosti)? (Anderson, 2006)

3.2. Obrazovanje

Formalno zapadnjačko obrazovanje uvedeno je u Afriku za vrijeme kolonijalnog razdoblja. Unatoč retorici “civiliziranja Afrike”, obrazovanje nije bilo visoko na listi prioriteta kolonijalnih vlastodržaca. U njihovom interesu bilo je obrazovati manji dio lokalne populacije kako bi obavljali poslove niže administracije, i možda poslove kao što su automehaničari, medicinski tehničari i sl. Obrazovani Afrikanci s poznavanjem europske literature i ideja zapadnog društva smatrani su potencijalnim političkim disidentima. Osim toga, postojale su i misionarske škole koje su se fokusirale na širenje kršćanskih vjerovanja i stavova o braku, životu i radu. Misionari su se vrlo rano uključili u sustav obrazovanja. U današnjem Senegalu, Sierra Leoneu, Gani i Nigeriji prve misionarske škole osnovane su još početkom 19. stoljeća (Stock, 1995). Svejedno, tek oko 25% djece pohađalo je osnovnu školu u Africi 1960. god (Bianchini, 2004). Točan broj djece upisane u školu za vrijeme kolonijalnog razdoblja nemoguće je naći jer odgovorajući podaci uopće nisu bilježeni. Podaci koji mogu poslužiti kao pokazatelj razine obrazovanja su iz razdoblja stjecanja neovisnosti i godina koje su uslijedile.

Kenija je proglasila neovisnost od britanske vlasti god 1963. U to vrijeme u zemlji je postojalo 6058 osnovnih i 151 srednja škola. U prvih 10 godina neovisnosti broj srednjih škola se ušesterostručio, a broj osnovnih udvostručio u 20 godina (vidi tablicu). Uzimajući u obzira da je Kenija bila britanska kolonija, a Britanija je gajila manje elitistički pristup obrazovanju u odnosu na druge kolonijalne sile kao što su Francuska i Portugal, brojevi iz tih bivših kolonijalnih posjeda vjerojatno su još gori. God 1960. u čitavoj Subsaharskoj Africi postojalo je pet sveučilišta (Stock, 1995). Može se zaključiti da je utjecaj obrazovanja na afričko društvo u kolonijalnom razdoblju bio površan u najboljem slučaju, te da ni obrazovni sustav nije moga znatnije doprinijeti stvaranju unificiranih područja komunikacije.

Tab 1: Kenya education trends in primary and secondary schools 1963 – 1983

	1963	1973	1983
Osnovne škole			
Broj škola	6 058	6 932	11 966
Broj učenika (u tisućama)	892	1816	4324
Srednje škole			
Broj škola	151	964	2 230
Broj učenika (u tisućama)	30 120	174 767	493 710

Izvor: Prospectus for a Five-Year Programme of Research on Higher Education in

Kenya and East Africa, <http://www.pitt.edu/~weidman/MasenoResearchProgram.html>

3.3. Politički i ekonomski sustav

Kolonijalna država često nije bila ništa više od koncepta države. De facto bila je vođena od strane malog broja činovnika i funkcionirala je kao produžetak kolonijalne matice. Glavna uloga kolonijalne administracije bila je interpretirati i implementirati direktive iz države-matice i po potrebi ih prilagoditi specifičnoj lokalnoj situaciji (Stock, 1995). Stvarni ustroj kolonijalne države bio je vrlo raznolik. Postojale su kolonije s značajnom bijelom populacijom gdje su bijeli doseljenici imali dovoljnu moć da bi sami ostvarili svoje privilegije. U drugim kolonijama – najčešće vrlo gusto naseljenim područjima s razvijenom autohtonim gospodarstvom – kolonizatori su primijenjivali tzv. 'indirektno upravljanje'. To je bio posebno karakteristično za britanske kolonije. To je najčešće označavalo jačanje moći lokalnih poglavica kao nominalnih vladara, što bi posljedično pojačalo osjećaj etničke pripadnosti zbog istovremene uspostave etnički definiranih administrativnih jedinica. U drugim slučajevima stvarale bi se poglavice na prostorima gdje su dotad postojale samo vrlo labavo povezane grupe i savezi. Pridjevi davani nekim grupama bili su način ostvarivanja autoriteta; pripadnici neke grupe okarakterizirani su kao 'dobri radnici' i 'pametni', dok su pripadnici neke druge grupe smatrani 'lijenima' ili 'nepouzdanima'. Ponekad je ova *podijeli pa vladaj* politika uzrokovala produbljavaње razlika između grupa čij su granice i podjela postale nejasne, kao što je npr. slučaj kod Hutua i Tutsija (vidi poglavlje 3.3.1.).

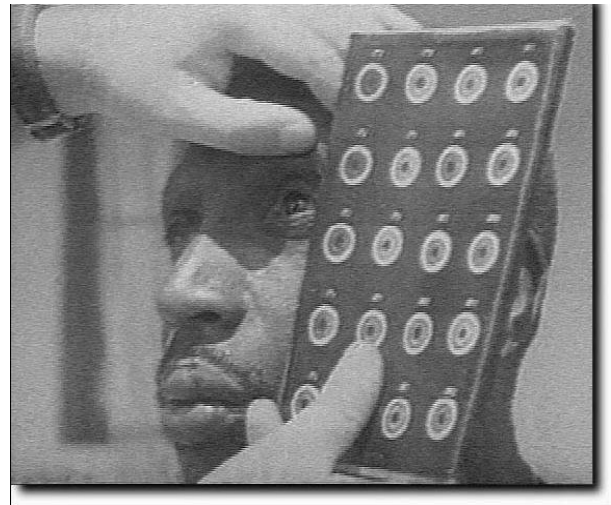
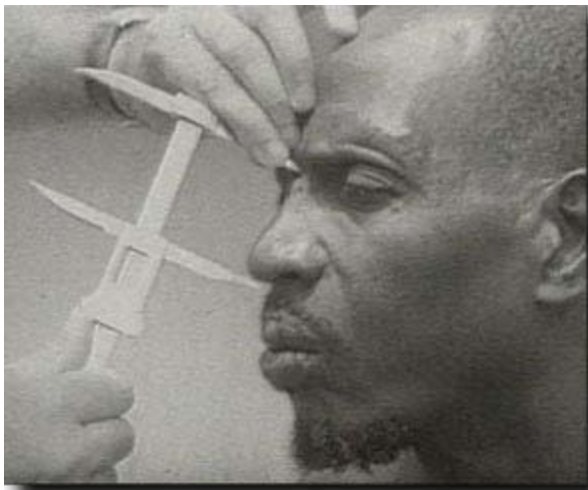
Neravnomjerno širenje industrijalizacije zajedno s potrebom za velikom količinom radne snage uzrokovali su velike migracije. U takvim situacijama ljudi se nastoje organizirati prema 'etničkim kartama' (Eriksen, 2004a). S obzirom da etnicitet nije izolirana karakteristika grupe, već vrsta odnosa između različitih grupa gdje su članovi karakterizirani različitošću prema članovima drugih grupa s kojima su *u kontaktu*, migracije radne snage u nekim slučajevim rezultirale su u stvaranju novih etničkih grupa, a ponekad u pojačavanju osjećaja različitosti među postojećima (vidi poglavlje 4.3.2.). Nove etničke kategorije stvarale su se širenjem postojećih identiteta ili smanjivanjem grupe sa zajedničkim porijeklom (Eriksen, 2004a). Ukratko rečeno, kolonijalno razdoblje za sobom je ostavilo pravu močvaru etničkih grupa i njihove teritorijalne distribucije.

3.3.1. Hutu i Tutsi: od klase do etničkog identiteta

Ruanda je dobar primjer kako je postojeća društvena struktura postala osnova za nastanak novih etničkih grupa koje je nametnuo kolonijalizam. «Popularnost» Hutu/Tutsi studija dijelom se može pripisati njihovom genocidnom sukobu devedesetih kojemu su zapadni mediji pridali određenu pažnju. Najčešći zaključak tih studija je da korijeni sukoba sežu baš u kolonijalno razdoblje (vidi Stock, 1995, Umutesi, 2006, i Gasanabo, 2006).

Stanovništvo današnje Ruande sastoji se od tri glavne etničke (pod)grupe – Hutu (oko 84% stanovništva), Tutsi (oko 15%) i Twa (1%). Međuetnički brakovi su uobičajeni, a zajednički im je i jezik. Tutsi su bili vladajuća klasa u 15. stoljeću kada je na snazi bio socioekonomski i politički sustav koji se bazirao na eksploataciji seljaka, većinom Tutsija. Sustav je bio više klasni nego etnički. Status i bogatstvo (količina stoke) povezivani su s Tutsijima. Bogati Hutu mogao je postati Tutsi i obrnuto – Tutsi koji bi izgubio stoku i postao siromašan smatrao bi se Hutuom (Stock, 1995). Za vrijeme kolonijalizma ova hijerarhijska struktura postupno je postajala sve rigidnija, posebice za vrijeme belgijske vlasti. Kada su preuzeli upravljanje kolonijom od Njemačke 1916., Belgijanci su prepoznali da je politička moć u ruandskom društvu bila u rukama Tutsija. Odabrali su Tutsije i za «svoje» vladare, dajući im znatne političke, ekonomske i obrazovne privilegije u zamjenu za njihovu lojalnost. Belgijanci su smatrali Tutsije višom rasom zbog njihove navodne veće sličnosti s bijelcima. Za vrijeme popisa stanovništva ponekad je veličina nosa ili boja očiju bila presudan faktor koji je odlučivao je li osoba Hutu ili Tutsi. Takav slijed događaja povećavao je razlike između grupa, a socijalna struktura postupno je postajala rasnom, da bi se danas smatrala trajnom i nepromjenjivom.

Sl 3: Mjerenje duljine nosa i boje očiju za vrijeme popisa stanovništva u Ruandi

Izvor: American University Washington, <http://www.wcl.american.edu/>

3.3.2. Gezira: Etničke grupe i migracije

Eriksen (2004a) piše o tome kako se kolonijalna vlast u Sudanu «umiješala» u stvaranje nekih novih etničkih podjela. U prvoj polovici 20. stoljeća Britanija je zbog uzgoja pamuka izgradila veliki sustav za navodnjavanje u regiji Gezira u srednjem Sudanu. Tako opsežni radovi zahtijevali su veliku radnu štu je uzrokovalo veliku imigraciju iz zapadne Afrike. Imigranti su bili muslimani i većina je govorila jezikom Hausa, ali među njima su postojale značajne kulturne razlike. Budući da je većina imigranata dolazilo iz područja koja su već bila industrijalizirana, smatrani su (a često su i bili) iskusnim radnicima naviknutima na plaćeni rad. To je potaklo Britance da zamijene lokalne radnike imigrantima. Kao odgovor na to, Sudanci su počeli nazivati imigrante 'Fellata', izraz koji implicira ropsku poslušnost. Imigranti iz zapadne Afrike su se na to 'obrambeno' počeli sami sebe isticati u odnosu na Sudance baš na temelju vlastite sposobnosti za težak rad. Uslijedilo je njihovo kulturno regrupiranje bazirano na radiklanom tumačenju islama (daleko strožim od onog koji su prakticirali Sudanci), da bi naposljetku za sebe usvojili naziv Takari³. Sličan slučaj može se pronaći u istoj regiji. Joame su bili etnička grupa koja je živjela u jasnom području u regiji Gezira. Kao i Takari, smatrani su dobrim radnicima i područje koje su oni nastanjivali postalo

³ pilgrims to Mecca from the region of West Africa

je važan izvor radne snage za Britance. Zbog lakšeg pristupa tržištu rada, različiti imigranti u potrazi za poslom doselili su na ovo područje, postupno usvajajući kulturu i običaje Joama i da bi naposljetku i sami postali Joame. Eriksen na kraju zaključuje, “etnički identiteti u modernom društvu mogu biti predmet svjesne manipulacije i mogu odrediti ekonomsku konkurentnost” (Eriksen, 2004a:45).

4. NEOVISNOST

“The wind of change is blowing through this continent and whether we like it or not, this growth of national consciousness is a political fact. We must all accept it as a fact, and our national policies must take account of it. Well you understand this better than anyone, you are sprung from Europe, the home of nationalism, here in Africa you have yourselves created a free nation. A new nation. Indeed in the history of our times yours will be recorded as the first of the African nationalists. This tide of national consciousness which is now rising in Africa is a fact, for which both you and we, and the other nations of the western world are ultimately responsible. For its causes are to be found in the achievements of western civilization, in the pushing forwards of the frontiers of knowledge, the applying of science to the service of human needs, in the expanding of food production, in the speeding and multiplying of the means of communication, and perhaps above all and more than anything else in the spread of education.”

Harold Macmillan, Predsjednik vlade Ujedinjenog Kraljevstva, u obraćanju parlamentu Južnoafričke Republike, 03.03. 1960 (“Wind of Change” Speech, <http://africanhistory.about.com>)

Činjenica je da su 'vjetrovi promjena' puhali već neko vrijeme prije nego što se postavilo pitanje o neovisnosti afričkih kolonija. Kolonijalni posjedi u Aziji i na Bliskom istoku stekli su neovisnost nekoliko desetljeća prije Afrike. Međutim, neovisnost afričkih država u većini slučajeva ne može se smatrati posljedicom masovnih nacionalističkih pokreta u bivšim kolonijama, nego kao i rezultat niza događaja i faktora od koji su neki povezani s Drugim svjetskim ratom. Svejedno, negirati postojanje nacionalističkih pokreta bilo bi pogrešno. Politički pokreti za samoodređenje koji su se pojavili među obrazovanom elitom (većinom Amerikancima afričkog porijekla koji su se vratili na kontinent, te oslobođeni robovi i njihovi potomci) postojali su puno prije Drugog svjetskog rata, ali utjecaj takvih pokreta na ruralnu i većinom nepismenu populaciju vrlo je upitan. Čini se da su događaji u vezi s Ratom reorganizirali politički i ekonomski sustav u svijetu, a da je u znatnoj količini Afrika nehotice imala koristi od takvih promjena.

God 1941. predsjednik SAD-a F. D. Roosevelt i britanski premijer W. Churchill susreli su se kako bi donijeli zajedničku deklaraciju o ciljevima borbe protiv fašizma: u Atlantskoj povelji stoji da je jedno od načela po kojem će se odvijati borba u Drugom svjetskom ratu «pravo svih naroda da sami odaberu oblik vlasti pod kojom će živjeti» (Atlantska povelja, <http://usinfo.state.gov>). Tako je stvoren politički okvir za buduću neovisnost afričkih kolonija. Ali bez posljedica koje je rat ostavio na ekonomiju kolonijalnih sila, Afrika bi se slabo okoristila samo od načela objavljenih u Povelji. Iste godine kad je Povelja donesena, Japan je započeo svoj osvajački pohod na Dalekom istoku, a Njemačka je presjekla trgovačke rute preko Atlantika. To je uzrokovalo nestašicu sirovina u Europi koje je Afrika bila prisiljena nadoknaditi. Pokretane su malene industrije lokalnog karaktera čija je proizvodnja bila namijenjena za europske potrebe. Industrija je vodila u jaču urbanizaciju, a kako su rasli urbani centri, oni su sa sobom donosili i povećanu pismenost uslijed čega su se počele javljati i prve novine koje su poticale neovisnost (Stock, 1995).

U stvarnosti, proces koji je vodio bivše kolonije u neovisnost bio je vrlo raznolik. U državama poput Gane (Zlatne Obale) napredak prema neovisnosti bio je postupan, a uključivao je niz ustavnih reformi koje su ohrabrivale decentralizaciju. Britanci su tvrdili da je to učinjeno zbog prepoznate sve veća mogućnost naroda Gane za samoupravljanje i samoodređenje, dok je Kwame Nkrumah tvrdio da je to rezultat pojačanog pritiska na Biraniju od strane njegove stranke Convention People's Party (CPP).

Ako je Gana primjer pokušaja organiziranog prijenosa vlasti s kolonijalnih država na nacionalne političke pokrete, ostali primjeri pokazali su još manje. Slučaj Kongo najbolje pokazuje kako je kolonijalizam u potpunosti zakazao u stvaranju uvjeta za neovisnost i samoupravljanje. Belgija nije imala nikakvih planova za neovisnost svoje najveće i najvažnije kolonije. Spriječili su stvaranje obrazovane domaće elite u strahu da bi ona postala izvor političkog bunta. God. 1956. samo 120 Kongoanaca posjedovalo je vozačku dozvolu (u populaciji od 13 milijuna), a bilo je tek 30 studenata u svim belgijskim kolonijama zajedno (Kongo, Ruanda i Burundi). Nije bilo vojnika s činom većim od narednika (Jones, 1995). Uz očit nedostatak političkog i ekonomskog razvoja, u trenutku proglašenja neovisnosti Kongo nije bio više od običnog koncepta države, skup neintegriranih etnički raznolikih regija koje ni izdaleka nisu nalikovale na modernu naciju-državu (O'Sullivan, 2005).

Još jedna otežavajuća okolnost u vrijeme afričke dekolonizacija bilo je preslagivanje snaga političkih sila na globalnoj razini i porast tenzija između dva bivša ratna saveznika – Sjedinjenih Država i SSSR-a, tzv. Hladni rat. Nove političke elite u Africi 'zapetljale' su se u sukobu istoka i zapada, dodatno otežavajući proces postkolonijalnog razvoja. I SAD i SSSR nudile su «razvojnu pomoć» kako bi ojačale svoju poziciju u regiji. Ova «pomoć» najčešće se sastojala od velike količine oružja koja je služila za učvršćivanje vlasti poslušnih diktatora koji su se borili protiv režima potpomognutih od strane neprijatelja, tj. suprotne strane. To je rezultiralo brojnim građanskim ratovima s milijunima žrtava. S naslijeđenim dugotrajnim problemima iz razdoblja dekolonizacije i sukobima iz hladnoratovskog razdoblja, dekolonizacija bi i pod najpovoljnijim okolnostima bio težak i mukotrpan proces. Užurbano povlačenje kolonijalnih sila iz regije rezultiralo je kaosom budući da lokalno stanovništvo nije bilo pripremljeno za neovisnost. Ostavljeni su da se sami nose s problemima arbitrarnih granica, nerazvijene infrastrukture, ekonomske eksploatacije, etničkih i rasnih podjela i ovisnosti o proizvodnji sirovina (O' Sullivan, 2005).

4.1. Gana i Sudan kao pioniri neovisnosti

Sudan je prvi proglesio neovisnost 1956, a slijedila ga je Gana godinu dana kasnije. U priči o dekolonizaciji posebno je važna godina 1960, kada je čak 17 država proglasilo svoju neovisnost, a do kraja desetljeća ukupan broj novih država na političkoj karti Afrike bio je 31. Za neke, nacionalna neovisnost bio je samo korak prema nonom afričkom ujedinjenju, pa su 1959 Gana i Gvineja, a kasnije i Mali, odlučili se ujediniti. Međutim, sporazum nije nikada

stupio na snagu, a većina ostalih država ipak se prvenstveno bavila zaštitom novostečene neovisnosti, a ne novim političkim aglomeriranjem (Stock, 1995).

Portugal je čvrsto držao svoje kolonije sve do 1974., a Južna Rodezija jednostrano je proglasila neovisnost pod bjelačkom manjinskom vladom 1965. god, a kasnije nazvana Zimbabwe proglasila je 'pravu' neovisnost tek 1980. Namibija (tada pod imenom Jugozapadna Afrika) bila je bivša njemačka kolonija koju je Južnoafrička republika okupirala za vrijeme Prvog svjetskog rata. JAR je kasnije dobila taj teritorij na upravljanje od strane UN-a kojemu je rok istekao 1966. No JAR je ostala na teritoriju Namibije sve do 1990., kada je proglašena službena neovisnost. (Foreign and Commonwealth office, <http://www.fco.gov.uk>).

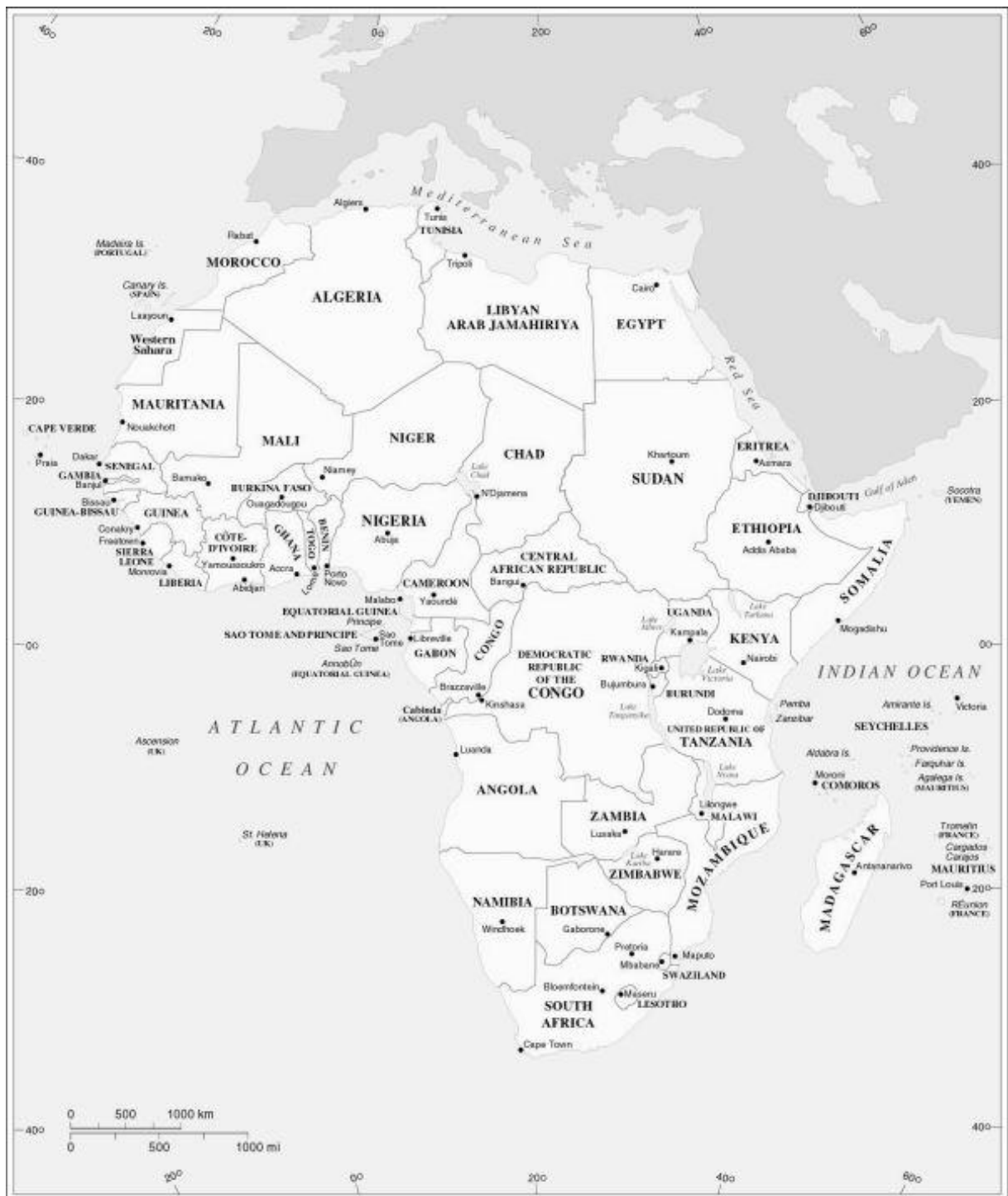
Nekoliko područja ostalo je pod vlašću europskih država do danas: Ceuta, Melilla i riKanarski otoci pod španjolskom su upravom, Az i Madeira pod portugalskom, Reunion i Mayotte francuskom te Sv. Helena, Ascension i Tristan da Cunha pod Ujedinjenim Kraljevstvom (Dietz and Foeken, 2001). Bivša španjolska kolonija Zapadna Sahara još uvijek je neriješen slučaj. Godinu dana nakon povlačenja Španjolske (1975) zemlju je okupirao Maroko, a iste godine oslobodilački pokret Polisario proglasio je Saharsku Arapsku Demokratsku Republiku s vladom u egzilu (Zunes, 1998).

Tab. 2: Godine proglašenje neovisnosti afričkih država od 1847 do 1993

Godina proglašenje	Država
1847	Liberija
1956	Sudan
1957	Gana
1958	Gvineja
1960	Kamerun, Togo, Mali, Senegal, Madagaskar, DR Kongo, Somalija, Benin, Niger, Burkina Faso, Obala Bjelokosti, Čad, Centralnoafrička republika, R Kongo, Gabon, Nigerija, Mauritanija
1961	Sierra Leone, Tanzanija
1962	Burundi, Ruanda, Uganda
1963	Kenija
1964	Malawi, Zambia
1965	Gambija
1966	Botswana, Lesoto
1968	Mauritius, Swaziland, Ekvatorijalna Gvineja
1974	Gvineja Bissau
1975	Mozambik, Zelenortska Republika, Komori, S. Tome and Principe, Angola
1976	Sejšeli
1977	Džibuti
1980	Zimbabwe
1990	Namibija
1993	Eritreja

Izvor: R. Stock: "Africa South of the Sahara", 1995

Slika 4: Politička karta Afrike, 2007

Map No. 4045 Rev. 2 UNITED NATIONS
March 2001

Department of Public Information
Cartographic Section

Izvor: Rutgers Cartography Lab, <http://mapmaker.rutgers.edu/>

4.2. Od etničkih grupa do nacija

Pokušaji da se od mnogobrojnih etničkih grupa stvori nacija mogu se podijeliti u dva slučaja. Prvi je bio nastojanje da se stvori multi-etnička kultura u kojoj svaka grupa slobodno bira i usvaja vlastiti identitet. Drugi je bio asimilacija različitih kultura u jednu dominantnu, najčešće uz pomoć visoko centralizirane rigidne državne uprave (Stock, 1995). Drugi slučaj činio se privlačnijim jer je obećavao brže rezultate i afričke države su ga mahom koristile, iako je već na samom početku bilo mnogo prepreka. Sve drugo osim nacije – pleme ili etnička grupa – smatralo se znakom nazadnosti (Dietz and Foeken, 2001). Osim potencijalno brzih rezultata, model nacije-države kopiran je jer se činilo da će omogućiti oblik uspješnog vladanja i ekonomskog napretka koji je već viđen u Europi.

No problem je bio u tome što su kolonijalne države bile anti-nacionalističke, i to često uz pomoć nasilja (Anderson, 2006). U većini slučajeva nije bilo široko rasprostranjenih nacionalističkih pokreta koji bi vodili do homogenizacije stanovništva i transfera lojalnosti s lokalnih grupa na državu stvaranjem novih identiteta: nevažno kako i kada su osjećaji etničkog identiteta stvoreni, oni nisu nestali nakon proglašenja neovisnosti. Razlog je dijelom u tome što se nacionalni pokreti⁴ nisu borili za nešto (tj. naciju odnosno državu) nego protiv nečega (kolonijalne vlasti). Anderson (2006) to naziva «kolonijalni nacionalizam»- izomorfizam između teritorijalnog dosega nacionalnih pokreta i prijašnje administrativne jedinice. Stoga se granice novih država nisu znatnije mijenjale i ostale su "nelogične" dijeleći brojne postojeće grupe na dva ili više teritorijalna entiteta.

There are only a few countries with relatively homogenous population, namely Botswana, Lesotho, Swaziland, Somalia, Zimbabwe, Rwanda, Burundi and Seychelles. The problem is partition where one ethnic group is divided by an international border. Such is the case of e.g. Ewe living on both sides of the Ghana/Togo border, Somali living in four different states in eastern Africa, Sara being divided by the Central African/Chad border and many other. It created many disputes and the so-called "kin-country syndrome" where a conflict in one country tends to spill-over from one country to another in an area continuously inhabited by one group. To claim that the key to stability of the state is its ethnic homogeneity would be very far from the truth and oversimplifying the problem (after all, the only state that has completely collapsed after the independence is ethnically homogeneous Somalia), but

⁴ koji su, iako ne uvijek i upitne snage, postojali

such political divisions have created many international disputes and violent conflicts, acts of aggression of one country towards the other or persistent separatist movements which often come to a violent end with many casualties. For that reason it is surprising that there weren't more changes on the political map during and after the decolonization. The only cases where former colonies got the opportunity to vote for statehood and 'correct' the borderlines between them were in the case of Togo and Cameroon.

4.2.1. UN plebiscites in Cameroon and Togo

Cameroon was a German colony which was divided into British and French territories on the 17th of March 1916. Later the two spheres became mandates of the League of Nations and UN. While French Cameroon was administered in association with the French Equatorial African colonies, the British sphere (divided into North and South Cameroon) was ruled from Nigeria. After French Cameroon declared independence in 1960, on February 11, 1961, a plebiscite was held in British Cameroon under the patronage of UN where the northern part voted to join Nigeria, while the southern joined Cameroon (Chem-Langhëë, 1995).

The case of Togo is very similar. It was another former German colony which became divided by the French and British. Following UN plebiscite in 1956 British Togoland became part of the Gold Coast and in 1960 French Togoland declared independence. After Togolese independence relations between Togo and Ghana have deteriorated (Ghana districts, <http://www.ghanadistricts.com>).

4.2.2. Other post-colonial changes

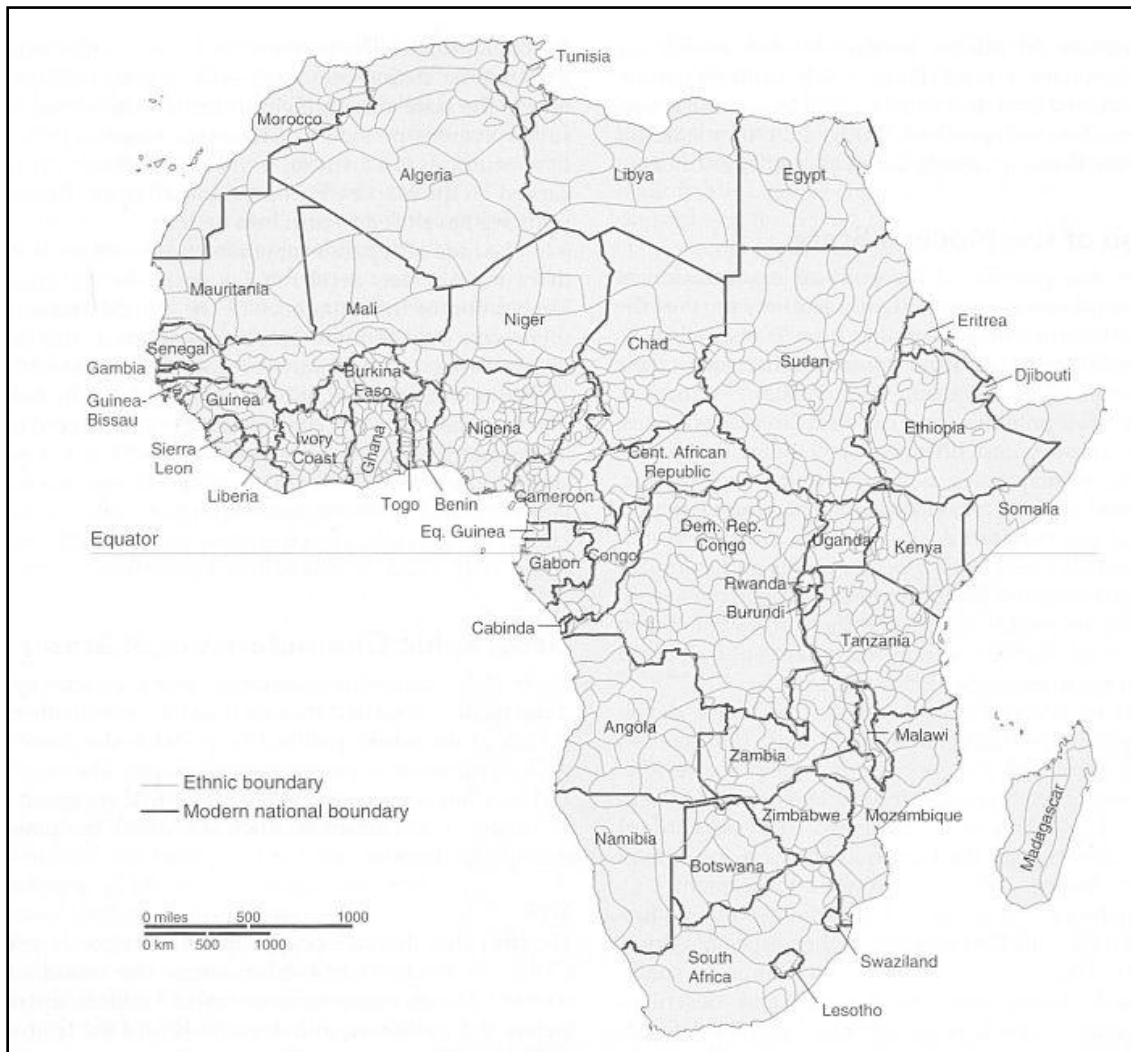
There are some other cases where post-colonial borders were altered. In 1964 the former British colonies of Tanganyika and Zanzibar united to form the United Republic of Tanganyika and Zanzibar which was shortened to United Republic of Tanzania the same year. Similar was the attempt of Senegal and Gambia in February 1982. After the Senegalese military intervention in Gambia, the two countries formed Senegambia Confederation, albeit a short-lasting one: due to political tensions between the countries the confederation was dissolved on 30 September 1989. To this day the unification of Tanganyika and Zanzibar to form Tanzania remains the sole case of political amalgamation. (Institute for Security Studies, <http://www.iss.co.za>)

The last change on the political map of Africa appeared in 1993 when, after a 30 year long war, Eritrea broke away from Ethiopia in so-far the only successful attempt of secession

(Gilkes and Plaut, 2000). Apart from that, it can be said that the political map of Africa shows significant stability in the last hundred years, especially compared to that of Europe. The reason for it dates back to 1963. That year a founding conference of the OAU⁵ was held in Addis Ababa when 32 members agreed to respect the sovereignty and territorial integrity of each state and for its inalienable right to independent existence, i.e. to recognize the colonially derived borders as fixed (African Union, <http://www.africa-union.org>). The main reason for such decision was to prevent potential secessionist movements from numerous minorities and possible claims over various territories of one country towards another. If the principle of self-determination would be followed for every ethnic group, more than one thousand territorial units would comprise the future political map of Africa (see map). Such Balkanization of Africa would be catastrophic because there are no stable “historical areas” for ethnic groups, which would inevitably lead to more conflicts and ethnic cleansing of the territories. Thus the political situation was ‘frozen’ and the African state became the inheritor of the colonial political framework.

⁵ Organization of African Unity, in 2002 reorganized and renamed to African Union

Sl 5: The discrepancies between ethnic groups and national boundaries in Africa

Source: A. Getis, J. Getis and J.D. Fellman: “Introduction to Geography”, 10th edition, 2006

4.2.3. State as a place

We have already briefly mentioned the concept of the state in chapter 2.1. as a level of territorial political organization. According to Oxford Dictionary of Geography, *a state is a territorial unit with clearly defined and internationally accepted boundaries, having an independent existence and being responsible for its own legal system. The state may be seen as a supplier of public services, as a regulator of economy, as a social engineer and acting as a referee between conflicting groups in society* (Mayhew, 1997). The social and economical role of the state in forging national identity through the creation of a standardized language, a labour market and compulsory education, so called “unified fields of communication”, has

been briefly discussed before. The concept of *territory* is of particular interest to geographers, for the state is not just a political entity; it includes territory over which the sovereignty is exerted. According to Cusack (2003), national identity is seen as an evolving set of national discourses where any appropriate material is summoned to the task of national construction. Territory is one of the basic “materials” of such national discourses and a source of national identity. It can be perceived as a passive natural feature in which life unfolds, but people tend to attach different emotions to territory, those of identity and belonging. In that way territory becomes place – places are regular symbols in art and literature, they appear in national anthems, pop-songs, on stamps and travel-sites. Sörlin (1999) says that people belong to nations and provinces and towns and villages, to a large extent because of that acquired sense of having been connected to place and memory. Other nations and regions have different landscapes, and by implication, different identity.

However, even the mental landscape of Africa has been tainted with colonialism. Names such as Gold Coast, Rhodesia, Salisbury, Leopoldville, Bathurst, Ft. Lamy and many more contain the imprint of the previous “owners” of the landscape. In addition, the traffic and urban system often was developed in order to support the economy of the metropolitan state. Roads and railroads were built to connect the resources of the hinterland with the cities on the coast from where they would be transported to Europe. Consequently, the name-changing of regions, towns or even countries was common practice after the decolonization, and a number of countries have relocated their capital in order to increase more even regional development. Stock (1995) writes about the relocation of the Nigerian capital from Lagos to Abuja. Lagos, apart from being in a peripheral position, was too strongly associated with Yorubas. Abuja at the time was a small village, but centrally located and away from the Nigeria’s tree major groups.

4.2.4. Origin of names and name changes

Countries such as Ethiopia (and Egypt) were in a way direct descendents of pre-colonial kingdoms. Other didn’t have pre-colonial entities they could call upon and “bring back to life”. They had to invent completely new names or keep the colonial ones. Ghana adopted the name of West African kingdom which was one thousand kilometres to the west (located in today’s Mali and Senegal) and which ceased to exist around 1240. The Kingdom of Mali declined during the 15th century, long before the establishment of the French colony

of Mali. Such examples can be seen as “reinventing history” in an attempt to give itself an image of antiquity and identity.

Table 4: Countries renamed at time of independence

New name	Former name
Botswana	Bechuanaland
Djibouti	French Somaliland
Ghana	Gold Coast
Lesotho	Basutoland
Malawi	Nyasaland
Zambia	Northern Rhodesia
Zimbabwe	Rhodesia
Somalia	Italian and British Somaliland

Source: R.Stock: “Africa South of the Sahara”, 1995

Table 5: Countries renamed after independence

New name	Former name
Benin	Dahomey
Burkina Faso	Upper Volta
Malgasy republic	Madagascar
Congo Kinsasha	Zaire*
Tanzania	Tanganyika and Zanzibar

*Zaire changed name to Congo again back in 1997

Source: R.Stock: “Africa South of the Sahara”, 1995

Angola was named after the king Ngola of Quimobundos. Quimobundos was one of the two kingdoms of the region (the other was Bakongo) which ruled the area when Portuguese mariner Diego Cao landed at the mouth of the Congo River in 1483. Benin took its name from the ancient Nigerian kingdom of the same name, located around 300 km east of the territory of today's Benin. Dahomey (Benin's former name) was also an ancient kingdom of the region, with its name meaning "on the belly of Dan". Botswana was named after the dominant ethnic group of the country - the Tswana, the same as Lesotho (named after the Sotho people), Swaziland (the land of the Swazis), Somalia (Somali) and Uganda (with Baganda being the largest ethnic group). Burkina Fasso means "land of incorruptible men" in Mossi (More) language which is spoken in Burkina Faso and Cote d'Ivoire. Burundi (derives from Rundi or Kirundi) and Rwanda (from Kinyarwanda) are named after the language spoken through out the country. The name of Cameroon is derived from Rio de Camarões (the River of Prawns), the name given to River Wouri by Portuguese Explorers in the 15th century. Cape Verde (Cabo Verde) – "the green cape" is named after the westernmost point on the African continent. Countries of Chad, R Congo, DR Congo, Djibouti Gambia, Namibia, Niger, Nigeria, Senegal, Sierra Leone, Tanzania and Zambia form a large group of countries which are named after rivers, mountains, lakes or towns situated within their boundaries. Congo is the second longest river in Africa but also the name of the 15th kingdom of the region. Senegal, Gambia, Niger (meaning "black" in Latin) and Zambezi (for the country of Zambia) are also rivers. The name for Namibia is derived from the Namib desert. Namib means "an area where there is nothing" in the local Nama language. Sierra Leone owes its name to Portuguese explorer Pedro da Cintra who sailed down the coast of West Africa in 1462 and named the mountain range (now the Freetown Peninsula) "Sierra Lyoa" meaning "Lion Mountains". Kenya also got its name from a mountain: Mt. Kenya comes from the Kikuyu which call it Kirinyaga, or Kere-Nyaga, meaning "the mountain of whiteness". The name Tanzania is the combination of the Tanganyika lake and the Islands of Zanzibar and Djibouti was named after the capital city. Comoros got its name from the Arabic "kamar" or "kumr", meaning "moon". Ivory Coast is the reference to the availability of ivory in the area during the colonial period. Countries of Equatorial Guinea, Guinea and Guinea Bissau derive their name from the berber word "aguinaw", or "gnawa" meaning "black man". Berbers used the term *aguinaw* to describe most of West Africa. Eritrea comes from the Latin "Mare Erythraeum", meaning "Red Sea". Like Sierra Leone and Cameroon, Gabon was also named by Portuguese traders and sailors. "Gabao" in Portuguese means "a coat with sleeves and hood", describing the shape of the Como River estuary, one of the first sights of Portuguese

exploration. Liberia comes from the Latin “liber” meaning “free” – the country was founded by freed American slaves in 1847. Mauritius, Mozambique and Seychelles are named after historical figures of Prince Maurice of Nassau, Portuguese colonialist Mouzinho de Albuquerque and Moreau of Séchelles, minister of finance of King Louis XV, respectively. Malawi is derived from Marawi, a confederacy of states that existed in the area of present day Malawi. Sudan is derived from the Arabic “bilad as-sudan” meaning “land of the blacks”. Togo is named after Togoville, where a protectorate over the area that came to be Togo was declared by Germany in 1884. Mauritania and Zimbabwe are named after ancient kingdoms. Mauritania was the name of ancient Berber kingdom and Great Zimbabwe was an ancient trading empire dating back to the Iron Age. Zimbabwe means “stone house” in Shona language. The origins of names of Madagascar and Sao Tome and Principe are uncertain (The Origin of African Country Names, <http://www.clickafrique.com>).

Table 6: Name changes to capital cities

New name	Former name	Country
Banjul	Bathurst	Gambia
Harare	Salisbury	Zimbabwe
Kinshasa	Leopoldville	DR Congo
N'Djamena	Fort Lamy	Chad
Maputo	Lorenco Marques	Mozambique

Source: R. Stock: “Africa South of the Sahara”, 1995

Table 7: New capital cities

New capital	Old capital	Country
Abuja	Lagos	Nigeria
Dodoma	Dar es Salaam	Tanzania
Lilongwe	Zomba	Malawi
Yamoussoukro	Abidjan	Cote d'Ivoire

Source: R. Stock: “Africa South of the Sahara”, 1995

4.3. Collapse of African states

The new state was supposed to give its citizens identity and the sense of belonging and by doing so would succeed in creating a nation. However, it is not enough for people just to live in the same place in order to develop bonds between them and the sense of belonging to a country. There are many more functions and tasks for a state and we have already named a few. Only if significant elements of the population take part in state-sponsored activities can we talk about the state's importance in everyday life on its citizens and its potential role in the nation-building process. The questions of protecting its population from enemy attacks, collection and redistribution of taxes, legislature, use of natural resources, infrastructure, financial stability, education, health care and others, they are all to be answered within the domain of the state. It requires a level of political stability and economical development which Africa in general hasn't experienced since the 1960s.

4.3.1. Economical instability

In the last decades only ten countries have seen a reasonable economical growth, namely small island nations of Mauritius, Seychelles or Cape Verde and the continental "midgets" Swaziland, Equatorial Guinea, Djibouti and Botswana. In total they comprise less than 25 million people which is around 5% of the entire population of the continent (source 8). The majority of the countries are economically worse off than twenty or thirty years ago, meanwhile experiencing a substantial population growth. Another marker of the weakness of many African states is their dependency on foreign aid. In 1996 in 22 countries of the region development aid took more than 10% of the total GNP, with Guinea Bissau, Mozambique and Rwanda the percentage being over 50% (Dietz and Foeken, 2001).

One of the reasons for such poor economic results is corruption related to the malgovernance of African ruling elites. According to the Transparency International (TI) 2006 Corruption Perceptions Index, African states are among the most corrupted countries in the world. The scores range from ten (squeaky clean) to zero (highly corrupt) and a score of 5.0 is the number TI considers the borderline figure distinguishing countries that do and do not have a serious corruption problem. In Sub-Saharan Africa 30 countries got a score of 3.0 or worse, with Cote d'Ivoire, Equatorial Guinea, Chad, Congo, DR Congo, Sudan and Guinea being amongst the ten most corrupt countries in the world (source 11).

Table 8: Africa's economic performance 1981 - 1999

Countries	GNP per capita 1999/1981	Performance
Angola, DR Congo, Liberia, Nigeria, Sierra Leone, Somalia	< 50%	severe crisis
Burundi, Cameroon, Central African rep., Congo, Cote d'Ivoire, Ethiopia, Eritrea, Gabon, Gambia, Ghana, Guinea Bissao, Kenya, Madagascar, Malawi, Mauritania, Niger, Sao Tome and Principe, Sudan, Tanzania, Togo, Zambia, Zimbabwe	50 - 99%	crisis
Benin, Burkina Faso, Comoros, Lesotho, Mali, Mozambique, Namibia, Rwanda, Senegal, Uganda	100 - 149%	stagnation
Chad, Guinea, Djibouti, Swaziland	150-199%	growth
Botswana, Cape Verde, Equatorial Guinea, Mauritius, Seychelles	>200%	fast growth

Source: T. Dietz and D. Foeken: "The crumbling of the African state system", 2001

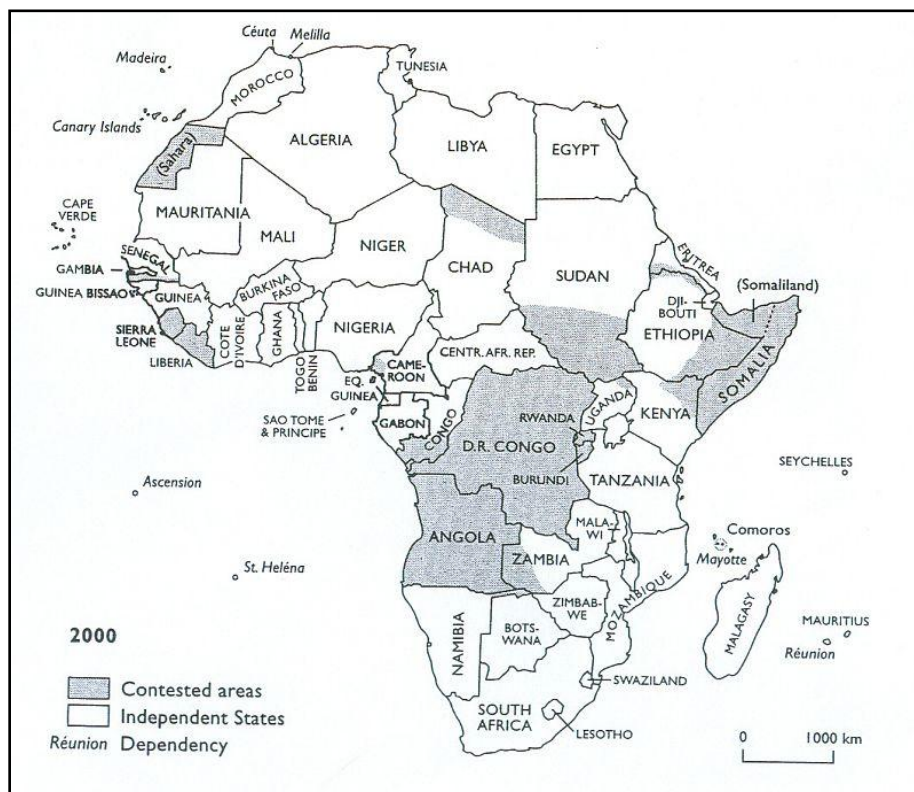
Gaining power is a way of amassing wealth for the minority, and for the excluded majority state and governmental structures become a source of dissatisfaction and antagonism. According to Miles (1995) it leads to the erection of parallel systems of black markets, smuggling and alternative judicial systems and to a retreat to traditional regional, ethnic or kinship structures. This "second decolonization" results in patterns of societal behaviour which negate, ignore or deny the state as the ultimate arena and arbiter of political activity (Miles, 1995). The state becomes only one of a plethora of institutions which deal with political, economical and other questions and the diminishing of state influence in daily lives of its citizens both caused and resulted in a growing importance of local and international agencies. They include criminal parastatal organizations, guerilla movements

and other local organizations that erode the state from within, and on the other side global organizations (Geertz (2005) calls them “contra-national”) such as UN agencies, religious organizations and multinational companies which often function without government involvement and thus diminish the power of the state from the outside. Sometimes the outside destabilizing pressure comes from neighbouring countries, as is the case of e.g. Chad (see Miles, 1995).

4.3.2. Political instability

Apart from the economical decline, many African states have witnessed political instability which led to coup d’etats and/or violent conflicts. Between 1960 and 1992 there were over 70 successful and many more unsuccessful coups in 31 countries, with record breaking five or more in Sudan, Nigeria, Benin and Burkina Faso (Stock, 1995). This economical and political instability together with the minimized influence of the centralized state often leads to separatism. The state not only failed in overcoming pre-colonial and colonial divisions, but also exacerbated ethnic consciousness and gave it explicitly political character (Amadife and Warhola, 1993).

Sl. 6: Contested areas in Africa, 2000

Source: T. Dietz and D. Foeken: “The crumbling of the African state system”, 2001

Separatist movements are usually connected with nationalism where an ethnic group is seeking the right of self-determination. But more often than not the roots of such movements are a perceived political and economic disadvantage, when religious or ethnic groups feel vulnerable if control goes to the hands of rival groups. Especially in such cases ethnic identity becomes politically mobilized in order to achieve certain goals.

The cases of Katanga (1960-1963) and Biafra (1967 – 1970) are probably the most well known secession attempts on the continent. In contemporary Africa several serious separatist movements are operating. Somaliland declared independence in 1991 and in spite of relative political and economical success to this day it hasn't received international recognition by any important political subject in the world. Ever since Angola declared independence in 1975 the exclave of Cabinda has been trying to secede from it. Cabinda's struggle self-governance dates back even further to 1965 and the fight against Portugal. Since 1983, secessionists have been trying to take power by force in the Senegalese region of Casamance, and in 1999 secessionists in the Caprivi Strip attempted a violent breakaway from Namibia. The Movement for the Actualization of the Sovereign State of Biafra (MASSOB) is still active in Nigeria today (Trzcinski, 2004).

On the other hand, secession doesn't necessary have to lead to formation of a new independent state. It can be an attempt of a region to leave one state to join another (neighbouring) country as a variation of the previously mentioned kin-country syndrome. The neighbouring state may help the secessionists with political influence, allowing them to build bases on its territory or directly supply them with arms or food. Sometimes it can create and in other situations perpetuate the ongoing violent conflict. According to the PIOOM⁶ world conflict map in 2001 out of 23 high intensity conflicts 11 took place in the Sub-Saharan Africa. The region has seen 30 low intensity conflicts and 61 violent political conflicts (source: PIOOM World Conflict Map, <http://www.goalsforamericans.org>).

No matter if they're caused by separatist movements or not, wars create massive involuntary movements of population – refugees. Haddad (2006) deals with the problem of

⁶ PIOOM is a Dutch acronym for Interdisciplinary Research Program on Root Causes of Human Rights Violations. The Map was first created in 1988 by Leiden University professors Berto Jongman & Alex Schmidt. Unfortunately, 2001/2002 is the latest issue.

refugees in modern society. She claims that refugees are anomalies in the international state system. They challenge the assumption that all individuals belong to a territory and consequently bring into question the concepts of nation-state and national identity because their identity fails to correspond to that of any established nation-state. By the end of 2005 the global number of refugees in the world reached an estimated 8.4 million with over 2.5 million being located in Africa. Countries with the biggest outflow of refugees are Sudan, Burundi, Somalia and DR Congo, and countries with largest inflow of refugees are Tanzania (mostly from Burundi, Rwanda and DR Congo), Uganda (from Sudan), Kenya (from Somalia) and DR Congo, receiving refugees from Rwanda and Burundi (source: UNHCR, www.unhcr.org).

Still, the disintegration of states along ethnic lines isn't necessarily a bad thing according to Amadife and Warhola (1993). They see it as a possibility to finally settle some border disputes and ethnic tensions which don't seem to be decreasing in Africa over the years. Indeed, smaller states would be a better spatial fit between the concepts of nation and state, but ethnic divisions are often imprecise and there are not many territories exclusive to one group. Creating new nation-states would lead to new conflicts and/or more refugees in attempts to ethnically cleanse the territory. Besides, a question of economical viability of such smaller states arises. In general, Africa's *existing* small-population states do not possess the special advantages of resource wealth, location, local capital, and skilled labour that have permitted some small countries elsewhere in the Third World to achieve notable economic success (Stock, 1995).

Table 9: Countries of asylum with over 15 000 refugees inflow, 2004.

Country of asylum	Total
Burundi	40.971
Cameroon	58.583
Central African Rep.	44.753
Chad	146.400
Congo	91.367
Côte d'Ivoire	75.971
Dem. Rep. of the Congo	234.033
Djibouti	27.034
Ethiopia	130.276
Ghana	43.947
Guinea	184.341
Kenya	237.512
Liberia	33.998
Namibia	19.800
Rwanda	36.608
Senegal	20.726
Sierra Leone	61.194
Sudan	138.163
Uganda	230.903
United Rep. of Tanzania	649.770
Zimbabwe	12.721

Source: UNHCR Statistical Yearbook 2005,

Table 10: Countries of origin with over 10 000 refugees outflow, 2004.

Country of origin	Total
Angola	329.583
Burundi	531.650
Central African Rep.	35.401
Chad	52.277
Congo	28.749
Côte d'Ivoire	33.636
Dem. Rep. of the Congo	451.496
Eritrea	124.121
Ethiopia	62.675
Ghana	15.864
Liberia	353.123
Mauritania	30.523
Nigeria	24.427
Rwanda	75.241
Sierra Leone	70.598
Somalia	402.311
Sudan	606.238
Uganda	35.244
Western Sahara	165.729

Source: UNHCR Statistical Yearbook 2005.